m gylį nuo pylimo viršaus (96.15 m absoliutus aukštis), šio sluoksnio apačios nepasiekta. Išskyrus keletą plytgalių, rastų molingos žemės sluoksnyje 1,3 m gylyje, jokių radinių nerasta.

Perkasa VIII buvo kasama įtvirtinimų aikštelės PV dalyje esančiame iškyšulyje. Perkasos plotas - 5 kv. m. Nuėmus velėną, perkasoje prasidėjo molingos žemės sluoksnis, jau užfiksuotas perkasoje VII. 2,1 m gylyje (97.2O m absoliutus aukštis) nuo žemės paviršiaus šis sluoksnis baigėsi ir perkasos dugne pasirodė pilkžemio sluoksnis (buvęs žemės paviršius iki įtvirtinimų supylimo). Šio sluoksnio storis - 3O-35 cm. Žemiau, 2,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus (96.9O m absoliutus aukštis) prasidėjo įžemis - raudonas molis. Šioje perkasoje molingos žemės sluoksnyje rasti du, matyt, atsitiktinai čia patekę dirbiniai - kaulo ir rago gabalėliai su pjaustymo žymėmis. Pilkos žemės sluoksnyje jokių radinių nerasta.

Šių metų tyrinėjimai duomenų paminklo datavimui ar paskirčiai nustatyti nedavė. Viena iš galimų hipotezių - kad tai palyginti vėlai (XVII-XVIII a.) suformuotas objektas, ant kurio galbūt planuota pastatyti dvaro sodybą. Turimais duomenimis, jos statyba nepradėta. Tikslesnę įtvirtinimo paskirtį ir chronologiją turėtų padėti nustatyti tolesni šio paminklo tyrimai.

Laimutė Valatkienė

Džiugo piliakalnio ŠV gyvenvietės žvalgymas

1991 m. rudenį Džiugo, Telšių raj., piliakalnio senovinės gyvenvietės ŠV pusėje, už 1OO m nuo piliakalnio, savivališkai buvo iškastas O,7-1,2 m pločio ir O,9 m gylio griovys, skersai kertantis

visą šios gyvenvietės plotą. Iškastų žemių sanpilų paviršiuje 1992 m. buvo rasta radinių (keramikos, tinko). Tai paskatino ŽAM, pasinaudojant esamomis aplinkybėmis (griovyje atidengtas gyvenvietės kultūrinio sluoksnio pjūvis) atlikti žvalgomo pobūdžio tyrimus, siekiant pažinti ir užfiksuoti šios gyvenvietės kultūrinį sluoksnį, nustatyti jo pobūdį ir chronologiją.

Džiugo piliakalnis įrengtas 80 m ilgio kalvoje, iš trijų pusių supamas Durbino upelio slėnio ir pelkių. Jo aplinkos gyvenvietės iki šiol yra netyrinėtos, nors piliakalnio atsitiktiniai radiniai rodo, kad kalva buvusi apgyvendinta jau paskutiniais amžiais pr. Kr. ir gyvenama dar iki Lietuvos valstybės susikūrimo išvakarių.

Džiugo kalnas Džiugino vardu jau buvo minimas XVI ir XVIII a. dokumentuose. Legendomis ir pasakojimais apipintas kalnas domino ne vieną XX a. pr. tyrinėtoją. Ne vieną taip pat domino žinios, kad kalne ir jo apylinkėse randama senovinių radinių.

1903 m. N. Brenšteinas kalno P pusėje aptiko keletą nežymių pylimėlių, kuriuos T. Daugirdas laikė pilkapiais. Vėliau toje vietoje buvo rasta molinių indų šukių, akmens skelčių, kurios buvo perduotos į Krokuvą. 1911 m. du iš minėtų pylimų kasinėjo Krokuvos universiteto profesorius K. Mošinskis ir rado žmogaus kaulą bei puodo šukę su banguotu ornamentu. 1928 m. Džiugo piliakalnis, kaip archeologijos paminklas, jau įtrauktas į Lietuvos archeologinių paminklų apskaitą.

Pokario metais Telšių kraštotyrininkai, vadovaujami V. Valatkos, žvalgė piliakalnio P gyvenvietės ariamą paviršių ir apylinkę, surinko radinius, aptiko už 200 m į P nuo minėtos gyvenvietės esantį XI-XIII a. kapinyną, kuris buvo tyrinėjamas 1956 ir 1957 m. Piliakalnio ŠV pusės gyvenvietė iki šiol nebuvo tyrinėta.

1993 m. birželio mėn. ŽAM stebėjo piliakalnio ŠV pusėje iškasto griovio užkasimą bei aukščiau minėto pobūdžio tyrimus.

Jų metu buvo patyrinėtas griovys, jame atidengtas kultūrinis sluoksnis, surinkti radiniai.

Iškasto griovio bendras ilgis - 98 m. Jis dviejų krypčių, pradėtas kasti už 53 m nuo ŠR pusėje esančio kelio, kuris veda iš Telšių į Šiaulių-Palangos plentą. Pirmoji griovio atkarpa (kryptis ŠR-PV) yra 82 m ilgio, antroji (kryptis PR-ŠV) - 16 m. Tyrimams fiksuoti pasirinkta griovio pirmosios atkarpos PR sienelė ir antrosios PV sienelė.

Labiausiai ryškūs kultūrinio sluoksnio požymiai pastebėti griovio pirmosios dalies 1-5O m atkarpoje. Čia pastebimi ir buvusios gamybinės veiklos pėdsakai - ugniavietė ir židiniai. Kultūrinio sluoksnio struktūra ir storis (jis siekia 5O-85 cm) - nevienodi. Sluoksnio likusioje griovio dalyje struktūra neaiški.

Minėtoje atkarpoje (1-5O) viršutinis 2O-3O cm storio kultūrinis sluoksnis seniau buvo ariamas, o dabar apaugęs velėna ir maišytas. Jame žemė puri, tamsi, vietomis pastebėta tinko trupinių.

Po dirvožemiu ryškiau išsiskyrė nejudintas kultūrinis sluoksnis. Jis nevienodas ir jame gal net būtų galima išskirti du atskirus horizontus. Aukštutinis sluoksnis tamsesnis už dirvožemį, vietomis degėsingas. Storis siekė 1O-2O cm. Jo apatinėje dalyje buvo pastebėta daugiau tinko gabalėlių, rasta keramikos.

Žemutinis kultūrinis sluoksnis - intensyviai degėsingas, juodas, riebus. Jo storis siekia 1O-3O cm. Sluoksnyje rasta radinių (tinko, keramikos), pastebėta apdegusių akmenų. Radiniai dažniau buvo randami sluoksnio paviršiuje arba riboje su aukščiau aprašytuoju sluoksniu.

Ugniaviečių ir židinių pėdsakų daugiausia pastebėta PR sienelės 1-17 m plote. Jie išsidėstę pakaitomis, maždaug 2 m atstumu nuo vienas kito.

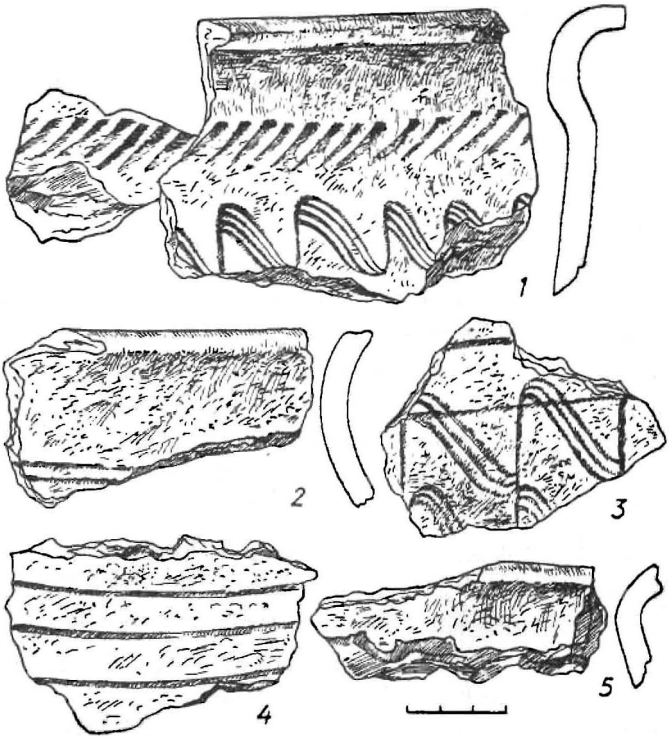

7 pav. Džiugo piliakalnio ŠV gyvenvietės keramika

Ryškiausia ir didžiausia ugniavietė pastebėta 2-5 m plote, ji įgilinta, įrengta dubens pavidalo duobėje, kurios viršus maždaug 1,5 m skersmens, gylis - 30 cm. Ji buvo pripildyta labai juodos ir degėsingos žemės, o jos plonesni sluoksniai nusitęsė į abi puses. Ugniaviečių pėdsakų dar buvo pastebėta ir 11-13 m, 17-18 m, 40-43 m ribose.

Rasta ir židinių liekanų. Ne visų jų konstrukcija išliko aiški, dalis jų įrengta, panaudojant akmenis ir plūktą molį. Tokių liekanų užfiksuota 9-10 m, 15-16 m, 23-26 m, 31-32 m ribose. Gerai išlikusio židinio pjūvis atidengtas 31-32 m ribose. Jis įgilintas, dugnas panašus į dubenį, duobės skersmuo - 90 cm, gylis - 50 cm. Židinio apačioje ir šonuose buvo pastebėta plūkto molio ir akmenų. Duobė buvo pripildyta degėsingų riebių žemių. Jose rasta 2 puodo šukės.

Buvusio stambaus židinio ar ugniavietės P liekanos aptiktos griovio 40-43 m ribose. 90 cm gylyje, ant griovio dugno, gulėjo apardytas vidutinio ir mažesnio dydžio akmenų klojinys. Abiejose tiriamo griovio sienelėse - jo tęsinys, iškilęs aukščiau klojinio dugno 10-20 cm. Čia akmenys apdegę, virš jų ypač į PV nuo jų buvo daug degėsingos žemės. Radinių toje vietoje nepastebėta.

Tiriant griovį rasta daugiausia skirtingų dydžių ir formų deginto molio tinko gabalėlių. Pastebėta ir trikampių formų su aiškiomis glaistymo žymėmis.

Rasta ir keramikos - žiestų molinių puodų šukių. Jų spalva rusva, juosva, storis 0,9-1 cm. Molio masė dažniau rupi arba sluoksniuota, su stambiau ir smulkiau grūsto granito priemaišomis. Puodų pakraštėliai gerokai atlenkti išorės pusėn, kakleliai turi ryškų išlenkimo profilį. Šonai buvę aptakūs, greičiausia pūsti. Dugno šukės masyvios, jų storis siekia 1,5-1,9 cm. Dalis rastųjų šukių ornamentuota (7 pav.). Puošyboje vartota

ornamentika puodų sienelėse- banguotos ir horizontalios įgilintos linijos, petelių linijoje - įstrižai įgilinti rėželiai.

Rastoji medžiaga gali būti datuojama XII-XIII a.

Gintautas Zabiela

Antatilčių piliakalnių tyrinėjimai 1993 metais

1993 m. LII archeologinė ekspedicija vėl dirbo Antatilčių, Ukmergės raj., Žemaitkiemio apyl., apylinkėse. 1987 m. tyrinėtas antrasis Antatilčių piliakalnis (žr. ATL 1986 ir 1987 metais. V. 1988. P. 40-43) toliau nyko, plaunamas Siesarties. Per praėjusius 6 metus į upę nuvirto iki 3 m pločio piliakalnio juosta. Nesant efektyvių galimybių stabilizuoti gamtos jėgų poveikį piliakalniui, Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsakė šio piliakalnio tyrimus. Tai pirmas atvejis Lietuvos paminklosaugos istorijoje, kai rimtai susirūpinta gamtos jėgų ardomais ir lėtam žuvimui pasmerktais paminklais, kurių kitaip negu archeologiniais kasinėjimais išgelbėti jau nebeįmanoma.

Antrajame Antatilčių piliakalnyje ištirtas bendras 109 kv. m plotas. Visiškai užbaigtos tyrinėti (išskyrus 2 kv. m plotą, kuriame auga 50 cm skersmens ąžuolas) pirmojo pylimo liekanos, ištirta maždaug pusė pirmojo griovio (arčiausiai skardžio esanti jo vieta), tyrinėti piliakalnio šlaitai. Didžiausias dėmesys skirtas antrajam pylimui. Padarytas 15x2 m dydžio pilnas skersinis jo pjūvis, sujungiant du 1987 m. tyrinėtus plotus (3 ir 4) ir tuo būdu gaunant visą išlikusių piliakalnio gynybinių įrenginių pjūvį.